

IRODALMI FUTBALLSZTORIK KRÚDY GYULÁTÓL OTTLIK GÉZÁIG

Egy ordításnyi szabadság

Egyszerre sport-, társadalom- és kultúrtörténeti utazás Csillag Péter, a Nemzeti Sport főmunkatársa, Junior Prima díjas újságíró nemrégiben megjelent kötete. Az Ady stoplisban huszonöt klasszikus magyar író-költő futballal kapcsolatos személyes, olykor a műveikben is tetten érhető élményeit dolgozza fel, ma is megszívlelendő tanulságokkal.

SZÖVEG FARKAS ANITA
FOTÓ VERMES TIBOR

– Hétéves kora óta igazolt játékos különböző csapatoknak, gyerekként a Fradiban kezdte, idén ősszel pedig a BAK-ot váltotta a Károli-egyetem öregfiúk társulatára. Családi mintát követ?

– Mindenképpen. Édesapám, szintén Csillag Péter az akkor NB I.-es SZEOL tagja volt a hetvenes években, 1976-ban még az első osztályú focistáknak rendelt mezei futóversenyt is megnyerte a tartalék kategóriában. Hatan vagyunk testvérek, három fiú, három lány, a két öcsém szintén versenyszerűen futballozott, a nagyobbik még ma is aktív, és a húgaim is szeretik a sportágat: nemrégiben egy közös nyaraláson sem maradtak ki az össznépi meccsek. Annál is inkább, mert úgy tűnik, a hagyomány nem szakad meg, tizenegy éves Sebestyén fiam lelkesen és elhivatottan focizik a Kelen SC-ben.

– Mert volna más sportágat választani!

– Egyáltalán nem erőltettük, de azt nyilván a születése óta látta-hallotta, hogy a futball benne van az életünkben, otthon sokat beszélünk róla, a család férfi tagjai járnak meccsre, a könyvespolcunk felét pedig sporttörténeti munkák foglalják el. Ő maga állt elő azzal, hogy szeretne focizni. Igyekszem csendben figyelni, hogy a futballban rejlő értékek hogyan segítik őt a fejlődésben, a világban való jobb eligazodásban. Ezek azok a pozitívumok egyébként, amelyek sokszor visszaköszönnek az írók-költők gondolataiban is.

– Ami a nemzetközi eredményeket illeti, elég sok csalódás éri a manapság a hazai foci-szurkolókat. Mit lehet mégis ezen a sporton ennyire szeretni?

– A futballban mint játékban a lényeg nem az aktuális sikeresség. Fegyelemre, kitartásra, áldozatkésztségre nevel, hiszen hóban, fagyban, esőben, hajnalban vagy késő este, rosszkedvűen, szomorúan is mindig ott kell lenni az edzéseken, meccseken. Erősíti a közösségi szellemet, és megkönnyíti a kapcsolatteremtést: nem véletlen, hogy már az általános iskolában rangja vannak annak, aki részt vesz a sulis focielejtében. Nemrégiben készítettem például egy riportot a horvát határ melletti Tótszerdahelyen, és a község iskolájának egykori igazgatónője, a Muravidék költőnője, Tisler Jolán is azt mesélte, azok segítik egymást a mai napig, akik kisdíákként a focicsapat tagjai voltak.

– Valóban létezik még a professzionalitás mögött ez a fajta jó értelemben vett amatőrizmus, ha úgy tetszik, grundélet?

– Kétségtelen tény, hogy óriási lett a különbség a profi és az amatőr, illetve tömegsport közt. De hogy mennyire nincs új a nap alatt, azt a könyvbe is bekerült egyik kedvenc idézetem bizonyítja. A gondolat Örkény Istvántól való: „Nem akarom azt mondani, hogy a teli Népstadion ellenszenves gondolatot ébreszt bennem, de itt voltaképpen teljesen különböző dolgokról van szó. Vagy az a sport, amiről én beszélek, vagy a másik. Vagy új nevet kellene találni valamegyiknek. (...) Én az intimitást keresem a sportban, nevezzük most »kis sportnak«, ami tulajdonképpen költői tett.” És valóban, ha megnézzük, mi a futball igazi varázsa, ami egy érzékeny kíváncsi is

megragadhat, akkor inkább ez az intim „kissport-milió” az, amely nem a reklámokról, az üzletről, az összevásárolt sztárokról szól, hanem a személyes kötődésekről, az egyéni áldozatokról és a szó eredeti értelmében vett közösségekről.

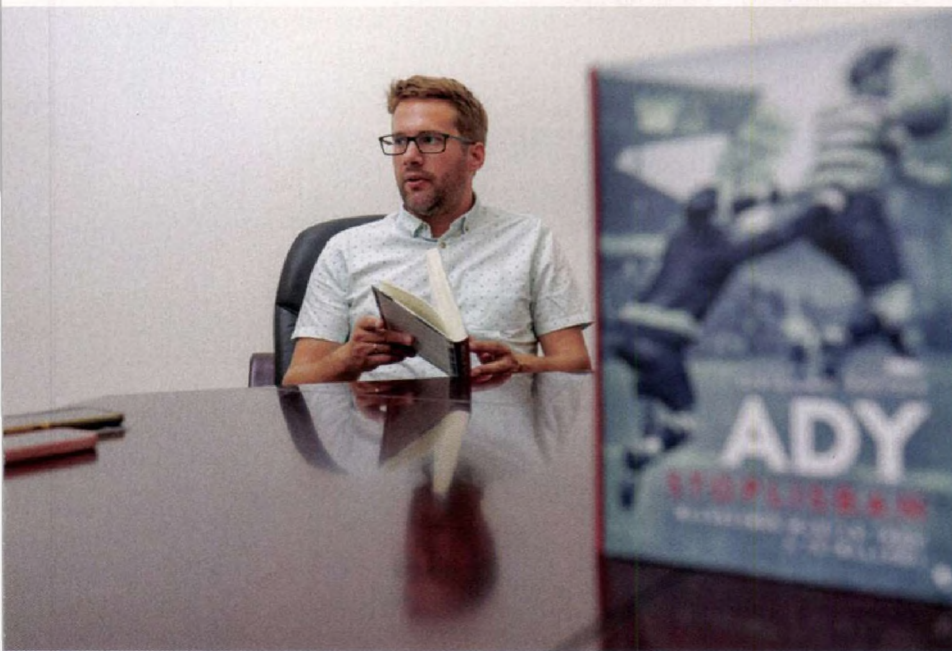
– Ezért lett szívügye az amatőr futball bemutatása és népszerűsítése?

– Pontosan. Szerettem volna felhívni a figyelmet a focinak erre az olvasatára, ahol nem a kirakat, a pénz, hírnév és csillogás a lényeg. Erről szólt a Nemzeti Sportban három idényen át futott országjáró sorozatom: a Hátsó füves lényege az volt, hogy felejtjük el a nagy futballt, és a kis falusi csapatok életén keresztül mutassuk be a helyiek értékeit, világát, küzdelmeit, nehézségeit, kilátásait, vagyis egy, a hétköznapi ember számára is felfogható világot. Mert a falusi csapat játékosai nem egy elérhetetlen sztár, hanem egy közülünk, az ő mindennapjai a mi életünkről, országunkról, állapotainkról is beszélnek.

– Az ezzel párhuzamosan íródott, magyar írók-költők futballhoz való kötődéseit feldolgozó cikksorozata, amelynek kibővítéseként született meg az Ady stoplisban kötet, pedig ugyanezt akarja megmutatni, csak a fonal másik végéről?

– A két világot én szomszédosnak érzem, sőt lehet, hogy még egymásba is nyúlnak. Irodalmi szövegekben olvasni a futballról nekem sokszor hasonló élményt kínált, mint amikor mondjuk egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei faluban valaki arról beszélt, mit jelent neki abban a csapatban pályára lépni, ahol az édesapja és a nagyapja is játszott egykor, és annak a településnek a dicsőségéért harcolni, amelyet a családja évtizedek óta az

otthonának tekint. Mándy Ivánnak van egy nagyon szép története erről, amelyben örök emléket állít Zsák Károlynak. Az egykor a magyar foci első számú kapusa harmincszoros válogatottként sem igazolt el soha az egész működése alatt súlyos pénzügyi gondokkal küszködő 33 FC-től. Mándy pedig így írt róla: „Nos, hát ez az ember végig ebben a kis csapatban védett. Hogy ez neki mit jelentett? Anyagilag semmit, miután az egész csapat nem létezett anyagilag. De ő mindig megmaradt ennél a csapatnál, és soha más csapatba át nem ment. (...) Hát ez az ember nekem az örök példaképem. És ha azt a szót mondják, hogy hazafiság, akkor én valahogy mindig beleérem ezt az embert és ezt a kis csapatot.” Hátborzongatóan szép példa a kitartásról, elhivatottságról, hazaszeretetről, a régi idők focijáról.

– **A 2015 őszén indult kultúrtörténeti írásokban olyan meglepő nevek is szerepelnek a foci kapcsán, mint például a sánta, sápadt, beteges Ady Endre. Ő hogyan került, kerülhetett egyáltalán a múlt század fordulóján még igencsak kuriózumnak számító sportág közelébe?**

– A vele foglalkozó irodalomtörténeteszek szűk köre előtt, Sándor Mihály debreceni sporttörténész felfedezése nyomán, már régóta ismert, hogy „Adi” Endre 1899-ben joghallgatóként Debrecen első focicsapatának volt tagja. Ezt többek közt a Debreceni Főiskolai Lapok 1899. január 20-i tudósításának névsorlistája is bizonyítja. Az ok pedig, ahogyan arra Szegedi Péter szociológus a Debreceni futballtársadalom születése című tanulmányában rávilágít, elég kézenfekvő. Eszerint az 1867-ben létrehozott Debreceni Torna Egylet „alapítói és ve-

zetői közt túlnyomórészt a szabadelvűek híveinek neveivel találkozunk. Úgy vélem, nem véletlenül: a sport, e nyugatról érkező, idegen »hóbort« a modernizáció szimbóluma volt, melyet a hagyományhű, agrárius függetlenségek elutasítottak.” Vagyis e tekintetben a futball korabeli kultúrája nagyon is összecsengett Ady liberális gondolkodásával, a költészetben is modern utakat kereső felfogásával.

– **Hasonlóan meghökkentő Csáth Géza és a foci kapcsolata, róla aztán igazán nem gondolná senki, hogy az ágyban végzett gyakorlatokon kívül érdekelte valaha bármilyen egyéb testmozgás.**

– Pedig a gyerekkori naplóiból feketén-fehéren kiderül, hogy még szabadkai diákkorában intenzíven sportolt. Más, hasonló témájú bejegyzései mellett valódi futball- és irodalomtörténeti kuriózum például annak az 1899. június 22-i délutánnak a leírása, amiről Csáth így számolt be: „Délután elmentem Kosztolányiékhoz, Dide (Kosztolányi Dezső, Csáth Géza unokatestvére – *a szerk.*) csinált szövetből egy football-labdát, és ezzel annyit játszottunk, hogy megfájdult a fejem...” A végül egészen „okádásig” fajuló eset szerencsére nem vette el Brenner József, alias Csáth Géza kedvét a focitól, amit számtalan későbbi naplóbejegyzése is igazolt. Igaz, a labdarúgás végül csak egyetlen, Kisfiúk című novellájának lett a központi témája.

– **Ki volt még az ön számára hasonló meglepetés?**

– Szabó Dezső mindenképpen, bár ő igencsak ódzkodva és bizalmatlanul figyelte a versenysport ideáját. Az a nagyon erős megállapítása, mely szerint

„a sportörület, ez a veszett testkultusz tartárjárás a kultúra ellen”, ma is elgondolkodtató. Ez a mondat Az Olympiász tanulmányai című esszéjében jelent meg a berlini ötkarikás játékok után, és Szabó Dezső többek közt az állam és a versenysport viszonyát elemzi benne. Felidézi például azt a híres esetet, amikor Hóman Bálint kultuszminiszter egy alkalommal kíségtette Csik Ferenc olimpiai bajnok úszót a vízből egy budapesti győzelme után. A maga gúnyos-ironikus stílusában Szabó így vonja le a történet keserű tanulságát: „Csik Ferencet kihúzta a magyar kultúra minisztere a vízből. Szabó Dezsőt otthagytta a magyar kultúra minisztere a vízben.” Pedig, teszi még hozzá, „Az elsodort falu ér annyit, mint Csik Feri vizes mozgolódása”. Márai hasonló véleményen volt a „tömegeket hülyítő” élsportról, sőt, hosszan tartó vitába is keveredett e témában a „kétféle méteres és egymásodperces rekordok fontosságát és dicsőségét kürtölő sporthírlapírókkal”. Miközben azt is értette, mit jelent a tömegek számára éppen a futball, ami „egy délutánnyi szabadság, egy ordításnyi szabadság. Ebben a tikkadt, fáradt, elkínzott magyar életben, ahol mindenki nyaka körül érzi a selyemzsinórt... (...) S messze túl egy piszkos labda gurulási lehetőségein mindenki az élete feszültségét ordítja ki a levegőbe.”

– **Herczeg Ferenc viszont éppen ellenkezőleg, azon a véleményen volt, hogy „a focira lehet sokat áldozni, de eleget nem”, és a könyvben többször előkerül egy bizonyos magyar-osztrák mérkőzés említése is: az 1927. szeptember 25-én megrendezett, első ízben kiírt Európa-kupa nyitómeccsén egymástól függetlenül ott ült az Üllői úti stadion lelátóján Móríc Zsigmond, Szabó Lőrinc, Karinthy Frigyes, Pásztor Árpád és Zelk Zoltán is. Móríc Negyvenez ember című elbeszélésében örökítette meg ezt a magyarok 5:3-as győzelmével végződő, lenyűgöző délutánt. Az elültetődött keretek közt átélethető ma még bárki számára hasonló élmény?**

– Vannak most is nagy pillanatok. Amikor egy Eb-siker miatt megáll a körúti forgalom, amikor Messi a húszezredik góljának is úgy tud örülni, mint egy hatéves kisgyerek, vagy amikor egy elvesztett vb-döntő után Modrić valódi könnyeket sír, és abban a keserű pillanatban benne van az is, hogy a hazáját képviselte, bizonyítja: a futball mélyén mindig ott rejlik a varázs. És történjen bármi, sosem lehet belőle kioltni a valós emberi érzelmeket. ■